

"Eşyanın hakikati sabittir." ifadesini açıklar mısınız?

"Eşyanın hakikati sabittir." sözünden maksat, eşyanın vücudunun hayal değil, hakiki bir vücut ve varlık olduğudur. Yani "**Eşya hakikat noktasında vardır.**", demektir. Bir takım sufi meşreplerin ya da sapkın felsefi cereyanların iddia ettiği gibi, eşya yok değildir, zihnî ve hayalî de değildir. Bu ifade, bu gibi batıl görüşlere bir cevap mahiyetindedir.

Varlıkların muhtelif mertebeleri ve dereceleri vardır. Hakiki varlık, ezelî ve ebedî olan Allah'ın varlığıdır. Diğer bütün varlıklar Allah'ın varlığı yanında gayet zayıftır, gölge gibidir ve yok hükmündedir.

İçinde yaşadığımız şu şehadet âlemi Allah'ın vacib olan varlığı ile mukayese edildiği zaman, ne kadar ehemmiyetsiz ve sönük kaldığına işaret etmek için, bazı büyük evliyalar istiğrak hali olarak eşyanın varlığını ya inkâr etmişler ya da hayal derecesine indirmişler.

"... şu kâinatın Sâni-i Zülcelâli, Vâcibü'l-Vücuddur. Yani, onun vücudu zâtîdir, ezelîdir, ebedîdir, ademi mümtenidir, zevâli muhâldir ve tabakat-ı vücudun en râsihi, en esaslısı, en kuvvetlisi, en mükemmelidir. Sair tabakat-ı vücut, onun vücuduna nispeten gayet zayıf bir gölge hükmündedir. Ve o derece Vücut-u Vâcib, râsih ve hakikatli; ve vücut-u mümkünat o derece hafif ve zayıftır ki, Muhyiddin-i Arabî gibi çok ehl-i tahkik, sair tabakat-ı vücudu evham ve hayal derecesine indirmişler, لا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ demişler. Yani, 'Vâcibü'l-Vücuda nisbeten başka şeylere vücut denilmemeli; onlar vücut unvanına layık değillerdir.' diye hükmetmişler."(1)

Yalnız bu evliyaların bu halleri bir fikir ya da ilmî bir hakikat değil, aşk halinin bir coşkusudur. Bu evliyalar sadece Allah'ın varlığına hasr-ı nazar ettikleri için, eşyanın hakikatini akıllarına getirmiyorlar ve hakikatini idrak edemiyorlar. Böyle birkaç evliyanın bu mahsus halleri, bir ölçü bir miyar sayılamaz.

Ehl-i sünnet âlimleri ittifakla "**Eşyanın hakikati sabittir.**" diye hükmetmişler. Hâl böyle iken, birkaç mazur ve mahsus evliyanın eşyayı inkâr etmeleri ya da hayal derecesine indirmeleri, bu ittifaka zarar vermez.

Hâlbuki [İbn-i Arabî](#) ve onun gibi birkaç mühim evliya mazurdurlar. Kendileri hidayet üzeredirler, lakin her vakit hidayete vasıta olamazlar. Onlar manevi sekir halinde iken söyledikleri sözlerden mes'ul olmazlar, ama o istiğrak hali gittikten

sonra o fikri müdafaa etseler, ehli sünnete muhalefet olacağı için mazeret kalkar ve mes'ul olurlar. Bu sebeple böyle mazur evliyaları istiğrak halinde söyledikleri sözlerinde taklit etmek hatadır.

Üstad Hazretleri Ehl-i sünnetin ittifak ile kabul ettiği "**Eşyanın hakikati sabittir.**" fikrini aynen kabul ediyor. Üstad Hazretleri eşyanın varlığını inkâr etmenin de mahzurlu olacağını ayrıca ifade ediyor ve bu hususta şu izahatta bulunuyor:

"Amma ehli-i hakikat ise, verâset-i Nübüvvet sırrıyla ve Kur'ân'ın kat'î ifâdâtıyla görmüşler ki, âyine-i mevcudatta kudret ve irâde-i İlâhiye ile vücud bulan nakışlar Onun eserleridir. 'Heme ez ost' ^(HAŞİYE 1) tur; 'Heme ost' ^(HAŞİYE 2) değil. Eşyanın bir vücudu vardır ve o vücud bir derece sâbittir. Çendan o vücud, vücud-u Vâcibe nisbeten vehmî ve hayâlî hükmünde zayıftır; fakat Kadîr-i Ezelînin îcad ve irâde ve kudretiyle vardır."

"HAŞİYE 1: Yani her şey Ondandır. O îcad eder.

HAŞİYE 2: Her şey O değil ki; 'Lâ mevcûde illâ Hû' denilsin.'"(2)

Dipnotlar:

1) bk. [Mektubat, Yirminci Mektup, İkinci Makam.](#)

2) bk. [Lem'alar, Dokuzuncu Lem'a.](#)